

67-72-56/1
17.05.18р.

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

КУЗНЕЦОВОЇ ІННИ ОЛЕКСІЇВНИ

на дисертаційну роботу

БОРТНІКОВОЇ МАР'ЯНИ ГРИГОРІВНИ

«Діагностування консалтингових проектів

для машинобудівних підприємств»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних

наук

за спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

*Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок
з науковими програмами, планами, темами*

Умови існування сучасного бізнесу характеризуються бистроплинними змінами зовнішнього середовища та посиленням асиметрії інформації, які продукують принципово нові проблеми у розвитку підприємств, що вимагають прийняття нестандартних управлінських рішень. За таких умов фактори, що пов'язані з технологією виробництва, низькими загальними витрати, просуванням продукції на ринку, тощо, стають ситуаційними, що утруднює їх використання як джерела стійких конкурентних переваг у довгостроковому періоді. На перше місце виходить такий сталий фактор як сучасні технології управління, зокрема специфічні управлінські знання. Тому залучення консалтингових компаній для прийняття управлінських рішень стає все більш розповсюдженою практикою. Складаються об'єктивні умови для підвищення попиту на консалтингові послуги, які найчастіше реалізуються у формі консалтингових проектів. Разом з тим виникає

проблема щодо вивчення впливу консалтингу на показники діяльності підприємств, встановлення відповідальності за виконання функцій у проекті, вибору методів діагностування реалізації консалтингових проектів для підприємств. Тому обрана М.Г. Бортніковою тема дослідження, що розкриває особливості діагностування консалтингових проектів для підприємств, є безумовно актуальною та своєчасною.

Актуальність дисертаційної роботи Бортнікової М.Г. підтверджується її відповідністю науковому напрямку кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» «Розвиток процесно-структурованого менеджменту в умовах транскордонного співробітництва підприємств» (номер державної реєстрації 0117U001463). Матеріали наукового дослідження використані при розробленні науково-дослідної теми Національного університету «Львівська політехніка» «Інтелектуальний капітал та інтелектуальні активи підприємства: евальвація, верифікація та екземпліфікація» (номер державної реєстрації № 0107U007842, 2007-2011 рр.). Зокрема, у розроблення теми увійшли сформульовані концептуальні засади адаптивної класифікації консалтингових проектів та удосконалені методичні положення оцінювання проектів у сфері інтелектуальної власності (Розділ 1 «Формування системи принципів, критеріїв і методики оцінювання інтелектуальних ресурсів», підрозділ 1.4 «Розроблення принципів, критеріїв та класифікаційних груп інтелектуального капіталу та інтелектуальних активів підприємства» та підрозділ 1.5 «Розробка методичних положень оцінювання інтелектуальних ресурсів») (акт впровадження від 15.03.2011 р.). Крім того, матеріали дисертації були використані при розробленні держбюджетної теми Національного університету «Львівська політехніка» «Методологія та інструментарій процесійно-структурованого менеджменту» (номер державної реєстрації 0111U001215), в межах якої дисертантом запропоновано тлумачення поняття «діагностування консалтингових проектів», наведено послідовність етапів проведення діагностування

консалтингових проєктів в системі процесійно-структурованого менеджменту, відображено процес реалізації консалтингових проєктів, визначено методи та критерії діагностування консалтингових проєктів (Розділ 3 «Розроблення інструментарію процесійно-структурованого менеджменту», підрозділ 3.2 «Розроблення інструментів виконання загальних та конкретних функцій менеджменту», підпункт 3.2.4 «Інструментарій діагностування консалтингових проєктів в системі процесійно-структурованого менеджменту») (акт впровадження від 14.11.2017 р.). Матеріали наукового дослідження використані при розробленні науково-дослідної теми Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Управління соціоекологоекономічною безпекою» (номер державної реєстрації 0117U002302), в межах якої автором запропоновано послідовність етапів проведення діагностування економічної безпеки підприємств, а також підходи до визначення складових системи економічної безпеки підприємства в процесі здійснення консалтингу (акт впровадження від 04.04.2018 р.).

***Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій дисертаційної роботи***

У дисертації Бортнікової М.Г. наведено теоретичні положення та запропоновано практичні рекомендації, спрямовані на вирішення наукової проблеми щодо формування структури процесу та визначення інструментарію діагностування консалтингових проєктів для машинобудівних підприємств.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, автореферату та публікацій Бортнікової М.Г. дає змогу стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, достовірними та логічними.

Теоретико-методологічні засади роботи ґрунтуються на широкому огляді літературних джерел вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері діагностування та консалтингової діяльності, що комплексно розкривають досліджувану тему та дозволяють знайти нове наукове вирішення проблеми діагностування консалтингових проєктів для машинобудівних підприємств.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації М.Г. Бортнікової підтверджується коректністю формування мети та постановки наукових завдань, глибоким розумінням сутності проблеми, що розглядається у роботі, а також використанням загальнонаукових та сучасних спеціальних методів економічних досліджень.

Наукові положення, які формують новизну дисертаційної роботи, відповідають змісту теми дослідження

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Бортнікової М.Г. за змістом, структурою та оформленням повною мірою відповідає встановленим вимогам МОН України. Дисертація містить анотації на українській та англійській мовах, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок, у тому числі основний зміст роботи викладено на 171 сторінці.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади діагностування консалтингових проєктів для підприємств» автором проведено глибокий критичний аналіз наукової літератури, на підставі якого визначено існуючі підходи до тлумачень понять «консалтинг» (с. 36-39), «консалтинговий проєкт», та запропоновано авторські трактування даних понять (с. 39, с. 45). Визначено сутність діагностики консалтингових проєктів (с. 47-53), систематизовано і доповнено перелік різновидів діагностування

консалтингових проектів для підприємств такими класифікаційними ознаками: за видами консалтингових послуг, характером проведення, ступенем ризику, взаємозалежністю здійснення, ступенем відкритості, стадіями реалізації консалтингового проекту (с. 56-63). Автором систематизовано принципи (с. 67-68) та функції (с. 71) діагностування.

Важливим теоретичним доробком є обґрунтована концептуальна модель діагностування консалтингових проектів для підприємств, яка визначає сукупність структурних елементів та певну послідовність дій, що надають можливість сформулювати оптимальні управлінські рішення та досягти цілей консалтингового проекту (с. 73-74).

У другому розділі «Аналізування стану діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств» систематизовано методи діагностування консалтингових проектів машинобудівних підприємств (с. 82-85), визначено їх переваги та недоліки.

Для аналізування параметрів діагностування консалтингових проектів автором слушно використано опитування як метод отримання інформації. Опитування проведено серед менеджерів 25 машинобудівних підприємств. З його використанням визначено: причини здійснення діагностування консалтингових проектів; сфери реалізації консалтингових проектів на машинобудівних підприємствах; критерії вибору консалтингової компанії; фактори впливу на діагностування консалтингових проектів; фактори підвищення ефективності реалізації консалтингових проектів (с. 87-92). За результатами опитування автором ідентифіковано фактори, що стимулюють попит на консалтингові послуги.

З використання методів аналізу динаміки статистичних рядів та порівняння досліджено стан і тенденції розвитку консалтингових проектів, кількість компаній на ринку консалтингових послуг України, проаналізовано вітчизняний, європейський та світовий консалтингові ринки (с. 92-108).

За результатами вивчення наукових праць з питань діагностування консалтингових проектів та з використанням результатів дослідження вітчизняного ринку консалтингових послуг автором розвинуто типологію факторів впливу на діагностування консалтингових проектів для підприємств за сукупністю істотних і незалежних ознак: середовищем впливу, механізмом дії, терміном дії, рівнем охоплення, характером дії, ступенем керованості, прогнозованістю, специфікою прояву, рівнем сформованості, сферою виникнення, стадіями консалтингового проекту, характером факторної залежності, ступенем ризику (с. 112-115).

Звертає на себе увагу вдало використаний метод експертного оцінювання (з вибіркою 15 підприємств) у комплексі зі статистичними методами обробки даних для ранжування факторів за ступенем впливу з метою визначення найвагоміших з них. Це надало змогу виокремити такі з них, що значною мірою впливатимуть на ефективність реалізації консалтингового проекту (с. 116-121).

У третьому розділі «Інструментарій діагностування консалтингових проектів для підприємств» удосконалено механізм ідентифікування впливу діагностованих консалтингових проектів на діяльність машинобудівних підприємств, який дозволяє оцінити стабільність і тривалість впливу діагностованого консалтингового проекту на окремі підсистеми управління чи бізнес-процеси (с. 125-147). В межах запропонованого механізму наведено декомпозицію системи управління підприємства та виділено проблемні області (на прикладі ПрАТ «Іскра») (с. 127-128). Автором вирішено важливе завдання вибору показників діагностування консалтингового проекту з урахуванням різних цілей учасників проекту. Важливим здобутком є запропонований механізм оплати консалтингового проекту, який відрізняє можливість призупинення фінансування в залежності від результатів діагностування на проміжних стадіях (с. 134). Розроблено оцінювання впливу діагностованого консалтингового проекту на підприємство шляхом

формування відповідного інтегрального показника (с. 142-143). В роботі апробовано його використання (с.144-147).

Важливим доробком методичного характеру є розроблена графічно-аналітична модель діагностування результатів реалізації консалтингових проектів, яка дозволяє врахувати інтереси учасників проекту щодо вибору методів і методик діагностування, виділити альтернативні набори бізнес-індикаторів для кожного об'єкта впливу консалтингового проекту, встановити економічні та неекономічні критерії оцінювання результативності консалтингу, а також здійснити моніторинг показників та автоматизоване оброблення результатів діагностування задля регулювання відхилень від оптимальних значень результатів діагностованого проекту (с. 149-169). В межах даної моделі удосконалено метод управління діагностуванням результатів реалізації консалтингових проектів за рахунок впровадження елементів спіральної моделі (с. 153-154). Важливим здобутком є розроблена структурно-логічну модель формування альтернативних наборів показників та вибору індикаторів діагностування результатів консалтингових проектів (с. 155-162).

Автором удосконалено модель економічного оцінювання впровадження діагностованих консалтингових проектів, яка дозволяє виявити існуючі і ймовірно виникаючі зв'язки між параметрами оцінювання проектів і параметрами виробничо-господарської діяльності та вибрати ті з них, які мають найбільшу значущість в розрізі окремих об'єктів чи цілей консалтингу (171-185). В межах даної моделі запропоновано економіко-математичну модель розрахунку ефективності та оптимізування процесу впровадження консалтингових проектів, яка зможе узгодити витрати на реалізацію проектних рішень з вимогами мінімізації відхилень реальних значень бізнес-індикаторів від запланованих і при цьому забезпечити якнайменші збурення ритмічності виробництва (с. 180-185).

Наукова новизна результатів дослідження

Проведений аналіз дисертаційної роботи, автореферату та публікацій Бортнікової М.Г. дозволяє підтвердити наявність елементів наукової новизни, які викладені послідовно та конкретно. Найбільш вагомими науковими результатами, отриманими дисертантом є:

1. Автором розвинуто типології видів діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 56-63 дисертації та с. 7 автореферату) та факторів впливу на діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 112-115 дисертації та с. 11 автореферату), що формують комплексне інформаційне підґрунтя про різноманітні схеми, параметри та особливості здійснення діагностування консалтингових проектів для підприємств.

2. Розвинуто концептуальну модель діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 73-74 дисертації та с. 8 автореферату), яка враховує весь цикл діагностування та дає змогу уникнути помилок при прийнятті відповідних управлінських рішень.

3. За результатами виконаних досліджень удосконалено механізм ідентифікування впливу діагностованих консалтингових проектів на діяльність машинобудівних підприємств (с. 125-147 дисертації та с. 12-13 автореферату), який базується на декомпозиції системи управління, формуванні ідентифікаторів впливу проекту на задані об'єкти та розрахунку інтегрального вимірника впливу.

4. Вперше запропоновано графічно-аналітичну модель діагностування результатів реалізації консалтингових проектів (с. 149-169 дисертації та с. 14 автореферату), яка дозволяє врахувати інтереси учасників проекту щодо вибору методів і методик діагностування, виділити альтернативні набори бізнес-індикаторів для кожного об'єкта впливу консалтингового проекту, встановити економічні та неекономічні критерії оцінювання результативності консалтингу, а також здійснити моніторинг

показників та автоматизоване оброблення результатів діагностування задля регулювання відхилень від оптимальних значень результатів діагностованого проекту.

5. Удосконалено метод управління діагностуванням результатів реалізації консалтингових проектів за рахунок впровадження елементів спіральної моделі (с. 153-154 дисертації та с. 15 автореферату), яка дозволяє діагностувати результати консалтингу на всіх його етапах.

6. Також автором удосконалено модель економічного оцінювання впровадження діагностованих консалтингових проектів (с. 171-185 дисертації та с. 16-19 автореферату), яка дозволяє виявити існуючі і ймовірно виникаючі зв'язки між параметрами оцінювання проектів і параметрами виробничо-господарської діяльності та вибрати ті з них, які мають найбільшу значущість в розрізі окремих об'єктів чи цілей консалтингу.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробленні прикладних рекомендацій для вирішення актуальної проблеми науково-прикладного характеру щодо діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств шляхом формування етапів проведення діагностики за альтернативними наборами індикаторів та оцінювання впливу діагностованого консалтингового проекту на розвиток підприємства.

Основні положення дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та застосовуються під час викладання дисципліни «Міжнародні організації та транснаціональні корпорації» (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент») (довідка № 67-01-2089 від 27.12.2017 р.).

Отримані результати дисертаційної роботи впроваджено у діяльність вітчизняних машинобудівних підприємств: ПрАТ «Львівський локомотиворемонтний завод» (довідка № 12/15 від 15.11.2017 р.), ПрАТ «Искра» (довідка № 78/08 від 20.12.2017 р.), що засвідчує їх прикладний характер.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Основні результати дисертаційної роботи Бортнікової М.Г., що містять елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 32 наукових працях, серед яких: 1 колективна монографія, 11 статей у наукових фахових виданнях України (з них 5 статей у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних), 2 статті у інших виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 17 тез доповідей на конференціях. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук відповідно до вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи результати дисертаційної роботи в цілому та не заперечуючи важливість й оригінальність дослідження, доцільно вказати на певні дискусійні моменти, а саме:

1. У першому розділі автором на підставі критичного аналізу систематизовано принципи діагностування консалтингових проектів, слушно запропоновано їх поділ на загальні та спеціальні (табл. 1.4, с. 67). Поряд з цим доцільно було б більш ретельно обґрунтувати критерії такого

розмежування та пов'язати загальні принципи діагностування з принципами управління.

2. В роботі з використанням методу опитування проведено глибоке дослідження реалізації консалтингових проектів на машинобудівних підприємствах та їх наслідків (с. 87-92). Дослідження було б більш повним, якщо б автор проаналізував не тільки ефективність застосування консалтингових проектів, а й критерії за якими менеджери машинобудівних підприємств їх оцінюють (с. 89). Це б дало змогу під час формування індикаторів діагностики консалтингових проектів у відповідності до запропонованого автором принципу «трансфертності знань» в найбільшій мірі врахувати потреби споживачів.

3. У другому розділі автором вдало використаний метод експертного оцінювання для проведення дослідження факторів впливу на діагностування консалтингових проектів із залученням у якості експертів працівників управлінського та інституційного рівнів підприємств (с. 117). Разом з тим, доцільно було б конкретизувати, які саме суб'єкти господарювання брали участь в експертному опитуванні.

4. У третьому розділі автором вирішено важливе завдання ідентифікування впливу діагностованих консалтингових проектів на діяльність підприємств шляхом формування дисертантом відповідного механізму (рис. 3.1, с. 125), який представлений послідовністю логічно зв'язаних етапів. На наш погляд, у даному механізмі було б доцільно передбачити зворотній зв'язок між виділеними етапами діагностування.

5. В межах запропонованого механізму ідентифікування впливу діагностованих консалтингових проектів на діяльність машинобудівних підприємств дисертантом розроблено специфікацію комплексного консалтингового проекту для ПрАТ «Іскра» (табл. 3.2, с. 129). На наш погляд варто було б обґрунтувати вибір критеріїв успішності виконання консалтингового проекту.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою та відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема, пп. 9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Усе вищевикладене дає можливість зробити висновок про те, що автор дисертаційної роботи Бортнікова Мар'яна Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій
та зовнішньоекономічної діяльності
Одеського національного
економічного університету

І.О. Кузнецова

Підпис д.е.н., професора Кузнецової І.О. засвідчую:

